

Vključevanje vidika spola v raziskave

Iva Perhavec

Direktorjeva pisarna (U1)

Enakost spolov, etični vidiki in reševanje sporov

Vključevanje vidika spola

- pomeni zagotavljanje, da so upoštevane biološke, družbene in kulturne značilnosti, vedenje ter potrebe vseh ljudi ne glede na spol, z namenom ustvarjanja pomembnih ter kakovostnih rezultatov brez spolnih pristranskosti,
- prispeva k družbeni relevantnosti in znanstveni odličnosti raziskav,
- temelji na upoštevanju biološkega in/ali družbenega spola v vseh fazah raziskovalnega cikla.

Enakost spolov v programu Obzorje Evropa

- Sprejem Načrta za enakost spolov na ravni organizacije je kriterij upravičenosti.
- Enakost spolov je horizontalno načelo, ki zadeva:
 - 1) **človeške vire**: spolna uravnoteženost raziskovalnih ekip in pri vodilnih vlogah na projektu,
 - 2) **vsebino**: analiza spola in upoštevanje vidika spola v vsebini raziskav in inovacij.
- Krepitev vključevanja vidika spola v raziskave in inovacije (R & I) je ena od prednostnih nalog.
- Vključevanje vidika spola v vsebino raziskav in inovacij je obvezno (razen izjemoma glede na temo).

Vidik spola v naravoslovnih in tehničnih znanostih

- Raziskovalne vsebine s področij znanosti, tehnologije, inženirstva in matematike so pogosto videne kot spolno nevtralne.
- Relevantnost analize spola ni enaka za vsa znanstvena področja in vsebine, a se krepi z aplikativnostjo raziskav.
- Analiza biološkega in/ali družbenega spola je pomembna na številnih področjih, kot so medicina, umetna inteligenca in strojno učenje, robotika, okolje, inženirstvo...
- Vključujoč pristop upošteva tudi presečne (intersekcionalne) družbene kategorije in identitete.

Načrt za enakost spolov IJS

IJS je član konzorcija evropskega projekta **Athena** za izvajanje načrtov za enakost spolov v raziskovalnih organizacijah.

athena
gender equality to unlock
research potential

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 Research and Innovation Programme under grant agreement No 101006416.

Načrt za enakost spolov IJS

Priporočena tematska področja

Vir: Anne Pépin (2021), How to prepare a successful proposal in Horizon Europe: Horizontal Aspects

Načrt za enakost spolov IJS

4. steber: Vključevanje vidika spola v raziskovalne in pedagoške vsebine:

Ukrep št. 1: Organizacija izobraževanj na področju vključevanje vidika spola

Kazalnik 65: Število projektov, ki vključujejo vidik spola

Oznaka	Opis oznake
3	Glavni cilj projekta je preučiti vidik spola ali prispevati k enakosti spolov. <i>Vidik spola je temelj za projektno zasnovo in pričakovane rezultate. Brez tega cilja se projekt ne bi izvajal.</i>
2	Raziskovalna vsebina vključuje nekatere vidike spola. <i>Preučiti vidik spola ali upoštevati vidik spola je pomemben del projekta, vendar ne glavni razlog za njegovo izvedbo.</i>
1	Raziskovalna vsebina ne vključuje vidika spola, ker spol ni relevanten za raziskovalno vsebino.
0	Vidik spola ni bil upoštevan pri pripravi raziskovalnega projekta.

Primeri raziskav na IJS, ki vključujejo vidik spola

- Programska skupina medicinska fizika:

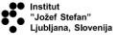
Raziskovanje bolezni, ki so pogostejši pri določenem spolu (rak dojke, materničnega vratu, prostate); upoštevanje vidika spola v okviru personalizacija presejalnih programov (individualizacija presejanja glede na ocenjen rizik); spol (in drugi faktorji, npr. rasa) ključni parameter pri analizi podatkov (npr. precepljenost proti HPV).

- E3 - Odsek za umetno inteligenco:

Projekt *AI4Gov - Zaupanja vredna umetna inteligenca za transparentno javno upravljanje, ki spodbuja demokratične vrednote*: razvoj metodologije, katere cilj je intersekcionalna analiza pristranskosti, ki vključuje tudi vidik spola. Z namenom zmanjševanja vpliva pristranskosti na umetno inteligenco, velike podatke in demokracijo bodo v konzorciju tekom projekta razvili orodja za detekcijo pristranskosti in modele razložljive umetne inteligence.

Spolno občutljiva raba jezika

 Institut "Jožef Stefan" Ljubljana, Slovenija

Priporočila za spolno občutljivo rabo jezika

Jezik odseva naše vrednote, stališča in prepričanja ter je pomembno orodje za njihovo posredovanje drugim. S **spolno občutljivo rabo jezika** ženske in moške v pisnem in govornem jeziku naredimo vidne ter jih obravnavamo kot osebe enake vrednosti, dostojanstva, integritete in spoštovanja.

Spolno občutljiva raba jezika pomeni govoriti in pisati na način, s katerim ne samo z vsebino, ampak tudi s premisseno uporabo jezikovnih sredstev **enakovredno naslavljamo ter obravnavamo vse ljudi** ne glede na njihov spol ali spolno identiteto¹. Spolno občutljiva raba jezika je zato učinkovit način za izražanje in spodbujanje enakosti spolov ter odpravljanje spolnih predsodkov, stereotipov in spolne pristranskosti².

Priporočila se nanašajo predvsem na zapis spolov v notranjih aktih Instituta "Jožef Stefan" (IJS). Podane usmeritve lahko smiselno uporabljamo tudi:

- za namen pisanja in priprave drugih dokumentov ter gradiv,
- v uradni in neuradni korespondenci ter
- pri nastopanju na javnih dogodkih,
- drugih oblikah sporočanja in sporazumevanja.

Razumeti jih je treba **kot neobvezujoča priporočila** in sprotne rešitve prilagajati ob skrbi za jasnost in preglednost besedila oziroma govorne besede.

Priporočila so bila povzeta po obsežnejši **Smernici za spolno občutljivo rabo jezika**, ki jih je izdalo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Mlade raziskovalke in raziskovalci so prejeli priznanja za opravljeno delo.

Mentorice in mentorji so uspešno predstavili osnutek novega programa.

Spoštovane kolegice in kolegi!

Množinske oblike

Pri omenjanju **raznospolnih skupin ljudi** ne uporabljamo t. i. generičnega moškega spola (tj. moško slovnično obliko, ki na n. b. bila spolno nezaznamovana in zajemala kateri koli spol), ampak navajamo oblike tako za ženske kot za moške ter med njimi uporabimo veznik »in«.

Praviloma (a ne nujno) najprej uporabimo žensko obliko oziroma lahko vrstni red ženskih in moških oblik izmenjujemo. Z namenom jasnosti in boljše berljivosti za pridevnike, glagole ter zaimke uporabimo ujetanje po bližini.

Znanstveni svet vodi predsednica oziroma predsednik.

Koordinatorica ali koordinator projekta bo redno obveščal o poteku raziskave.

Kandidatka ali kandidat bosta predstavila načrt dela za prihodnje leto.

Direktorica oziroma direktor, ki je bil imenovan oziroma bila imenovana na podlagi svojega programa, bo predstavil ...

Edninske oblike

Pri omenjanju **edninskih oblik oziroma posameznih oseb, poklicev ali funkcij** uporabljamo ženske in moške oblike. Tudi v tem primeru praviloma (a ne nujno) najprej uporabimo žensko obliko oziroma vrstni red ženskih in moških oblik izmenjujemo.

Med obema zapisoma se zapiše veznik »ali«. Uporabimo lahko tudi veznik »oziroma«, ki posebej opozarja na upoštevanje vsakokratnega stanja.

Pri glagolu lahko uporabimo tudi **dvojino**.

Z namenom jasnosti in boljše berljivosti za pridevnike, glagole in zaimke uporabimo **ujemanje po bližini**.

Direktorica oziroma direktor, ki je bil imenovan oziroma bila imenovana na podlagi svojega programa delat ...

Viri in priporočena gradiva:

- Generalni direktorat za raziskave in inovacije (Evropska komisija). [Gendered innovations 2: How inclusive analysis contributes to research and innovation: Policy review](#). Evropska komisija (2020).
- Mihajlović Trbovc, Jovana in Hofman, Ana. [Priročnik za uvajanje spolno občutljivega pristopa v raziskovanje in poučevanje](#). Založba ZRC, ZRC SAZU, 2016.
- [Horizon Europe Programme Guide](#) (poglavje 9. Gender Equality and Inclusiveness)
- Spletna stran [Evropskega instituta za enakost spolov \(EIGE\)](#)
- Spletna stran [Gendered Innovations](#) (Stanford University)
- [Understanding gender dimension for MSCA projects](#) (video, EU Science & Innovation)
- Criado Perez, Caroline. Invisible Women: Exposing Data Bias in a World Designed for Men. Vintage, Penguin Random House, 2019.

Hvala za pozornost!

<https://www.ijs.si/ijsw/EnakostSpolov>